

حرکت

شماره ۲۴ - ص ص : ۴۳ - ۲۵

تاریخ دریافت : ۸۳/۱۰/۰۹

تاریخ تصویب : ۸۳/۱۱/۱۳

بررسی وضعیت اقتصادی صنعت ورزش ایران در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰

دکتر فریبا عسگریان^۱ - دکتر احمد فرجی دانا - دکتر محمود گودرزی - دکتر افشار جعفری
استادیار دانشگاه تبریز - استادیار دانشگاه تهران - استادیار دانشگاه تهران -

استادیار دانشگاه تبریز

چکیده

ورزش و تفریحات سالم به عنوان صنعت پردرآمد، به طور مستقیم و غیرمستقیم در توسعه اقتصادی کشورهای پیشرفته دخالت دارد. به دلیل روشن نبودن وضعیت این صنعت در ایران، محقق بر آن شد با استفاده از «روش مصرف» سهم ورزش از GDP را مشخص سازد. از این رو، هزینه‌های خانوار و دولت، تشکیل سرمایه‌های بخش خصوصی و دولتی، صادرات و واردات بخش ورزش بررسی شد. نتایج حاصله بیانگر سهم ۰/۳۸ و ۰/۳۹ درصدی این صنعت از GDP در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ است. عدم گرایش خانوار به ورزش و افت سهم هزینه‌های ورزشی از کل هزینه خانوار (۰/۲۲ درصد در ۱۳۷۷ و ۰/۱۷ درصد در ۱۳۸۰) و همچنین پایین بودن سهم صادرات ورزشی نسبت به کل صادرات (۰/۰۴ درصد در ۱۳۷۷ و ۰/۰۶ درصد در ۱۳۸۰) و سرمایه‌گذاری ورزشی بخش خصوصی نسبت به کل سرمایه‌گذاری‌های همین بخش (۰/۰۰۱ درصد در ۱۳۷۷ و ۰/۰۰۵ درصد در ۱۳۸۰) در کاهش سهم ورزش از GDP مؤثرند.

واژه‌های کلیدی

صنعت ورزش، توسعه اقتصادی، تولید ناخالص داخلی، هزینه خانوار، هزینه دولت، تشکیل سرمایه، صادرات و واردات.

مقدمه

ورزش به عنوان صنعت پردرآمد، به دلیل گرایش رو به رشد مردم به ورزش و نیاز به مصرف کالاها و خدمات ورزشی، از اهمیت اقتصادی بسیار بالایی برخوردار است (۱). کیفیت و کمیت این صنعت در کشورهای مختلف به اندازه و دامنه تولید «محصولات ورزشی» در آن کشور بستگی دارد. رویدادها، اطلاعات، آموزش، کالاها و خدمات ورزشی به عنوان ۴ دسته مختلف محصولات ورزشی می‌تواند بر تولید ناخالص داخلی و ارزش افزوده هر کشور تأثیر بسزایی داشته باشند (۹). از جمله دستاوردهای رویدادهای ورزشی، می‌توان به نقل و انتقال بازیکنان، صدور مربی، فروش امتیاز پخش تلویزیونی بازی‌ها، فروش بلیت، تبلیغات، ایجاد امکانات و تأسیسات ورزشی، شرط‌بندی‌ها، جذب گردشگر ورزشی و حامیان مالی اشاره کرد.

صنعت گردشگری ورزشی یکی از منابع اصلی جذب درآمدهای کلان برای برگزارکنندگان رقابت‌های ورزشی بشمار می‌رود. سهم این بخش از تولید ناخالص داخلی کشورهای صنعتی، به دلیل تأثیراتی که بر هتلداری، حمل و نقل، تغذیه، بازدید از اماکن دیدنی و خرید از مغازه‌ها دارد بین ۱ تا ۲ درصد گزارش شده است (۱۱). به علاوه، پوشش رسانه‌ای رویدادهای ورزشی بزرگ در کسب درآمدهای کلان نقش بسزایی دارد. درآمد حاصله از پوشش رسانه‌ای مسابقات المپیک سیدنی در حدود ۲/۱ میلیارد دلار گزارش شد (۱۱). عواید جهانی فروش برنامه‌های تلویزیونی حاصل از این مسابقات، به تنهایی ۱/۱ میلیارد دلار به شبکه تلویزیونی NBC واگذار شده است.

جذب حامیان ورزشی، یکی دیگر از دستاوردهای رویدادها و مسابقات ورزشی است. شرکت‌های مختلف برای جلب نظر عموم مردم و به دست آوردن وجهه اجتماعی، از فعالیت‌های ورزشی حمایت مالی می‌کنند (۳). حامیان ورزشی بریتانیا (UK) در ۱۹۹۴ بیش از ۲۶۵ میلیون پوند و در ۱۹۹۷ معادل ۳۱۱ میلیون پوند هزینه کردند (۱۴). مطالعات اخیر درآمد حاصل از شرط‌بندی‌های ورزشی سال ۲۰۰۰ انگلیس را در حدود ۶۷/۵ میلیون پوند گزارش کرده‌اند. این کشور با استفاده از این درآمد توانست ۴۷ درصد از هزینه‌های پروژه‌های ورزشی در دست احداث را تأمین کند (۱۶). این کشور به عنوان سردمدار مطالعات اقتصادی ورزشی

برای اولین بار (۱۹۸۶) توسط مرکز هنلی^۱، تحقیقات وسیعی را آغاز کرد. بدنبال آن، بسیاری از کشورهای صنعتی دیگر بر آن شدند تا وضعیت صنعت ورزشی و آثار اقتصادی آن را مشخص سازند. جونز^۲ (۱۹۸۹) و ولادیمیر آندرف^۳ (۱۹۹۴)، از جمله محققانی اند که با حمایت کمیته تحقیقاتی اروپا^۴ مطالعات جامعی را برای تعیین وضعیت اقتصادی صنعت ورزش در کشورهای اروپایی انجام داده‌اند (۷ و ۸). مطالعات موجود حاکی است که تحلیل‌های اقتصادی ورزشی عمدتاً بر پایه تعیین میزان «تولیدات یا مصارف ورزشی» صورت گرفته است. اما با توجه به فواید تعیین وضعیت مصارف ورزشی، بیشتر محققان تمایل دارند تا تحقیقات خود را با استفاده از این شیوه انجام دهند (۸). به طور مثال، الفی میک^۵ (۱۹۹۷) اشاره داشت که مصارف ورزشی آمریکا، ۹۵ درصد $GDSP$ ^۶ را به خود اختصاص داده است (۱۲)، در حالی که هزینه‌های ورزشی خانوارهای استرالیا در ۱۹۹۸ با رشد ۲۴ درصدی نسبت به ۱۹۹۳ معادل ۷۳۳۵ میلیون دلار برآورد شده است (۱۵). رشد هزینه ورزشی خانوار در انگلستان و نیوزلند حتی از رشد اقتصادی این دو کشور نیز بیشتر است (۱۵). با توجه به اهمیت اقتصادی صنعت ورزش و نبود مطالعات منسجم در این زمینه، محقق بر آن شد تا با استفاده از «روش مصرف» وضعیت اقتصادی صنعت ورزش را در ایران مشخص سازد.

روش تحقیق

این مطالعه از نوع تحقیقات توصیفی-پیمایشی منخبوب می‌شود و به دلیل ماهیت موضوع، جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از روش کتابخانه‌ای و مصاحبه با سازمان‌ها و نهادهای مربوطه صورت گرفته است. بدین منظور از اطلاعات موجود در وزارتخانه‌های صنایع و معادن، بازرگانی و فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان‌های مدیریت و برنامه‌ریزی، جهانگردی، صدا و سیما و تربیت بدنی، اداره‌های کل اتباع خارجه، گذرنامه و گمرک، مرکز آمار ایران، کمیته ملی المپیک و کتابخانه ملی ایران استفاده شده است.

1- Henely Centre

3- Wladimir andreff

5- Alife Meek

2- Huw Jones

4- Council of europe

6- Gross Domestic of sport product

در این تحقیق *GDP* بخش ورزش از طریق الگوی محاسبه تولید ناخالص داخلی از روش هزینه مصرف انجام شد (۲). بدین منظور داده‌های مربوط به هزینه‌های خانوار و دولت، میزان تشکیل سرمایه در بخش ماشین‌آلات و ساختمان‌های بخش خصوصی و عمومی، میزان صادرات و واردات و موجودی انبار بخش ورزش کشور در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ جمع‌آوری گردید. برای محاسبه هزینه‌های مصرفی ورزشی خانوار، اطلاعات مربوط در ۸ گروه شامل پوشاک، کفش، انواع توپ‌ها، فراگیری رشته‌های ورزشی مختلف، تهیه بلیت و ورودیه و حق عضویت‌ها، کرایه وسایل، کتاب‌ها و نشریات و سایر تجهیزات ورزشی طبقه‌بندی شد و از نتایج طرح، آمارگیری هزینه و درآمد خانوار شهری و روستایی استخراج و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

هزینه‌های مصرفی ورزشی دولت، براساس طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی *ISIC*^۱ با استفاده از قانون بودجه کشور سال ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰، پیوست‌های شماره ۱ (اعتبارات طرح‌های عمرانی) و ۲ (بودجه استان‌ها) قانون بودجه کشور، بیلان درآمد و هزینه شهرداری‌ها استخراج شد. میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص^۲ عمومی با استفاده از هزینه‌های جاری و عمرانی مربوط به احداث و تعمیرات اساسی ساختمان‌های ورزشی، هزینه‌های تحقیقات و محاسبات ساختمانی و همچنین هزینه‌های خرید ماشین‌آلات و تجهیزات ورزشی در دو بخش دولت و شرکت‌های دولتی محاسبه شد. میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص خصوصی به کمک طرح آمارگیری رشته فعالیت‌های اقتصادی ویژه حساب‌های ملی محاسبه شد. ارزش مبادلات بین‌المللی ورزشی ایران براساس طبقه‌بندی کالاهای اساسی *CPC*^۳، با استفاده از اطلاعات مندرج در سالنامه‌های آمار بازرگانی خارجی استخراج شد. ارزش موجودی انبار بخش ورزش با کم کردن ارزش موجودی انبار بنگاه‌های دولتی و خصوصی از ارزش مصرف آن در طول دوره حسابداری محاسبه شد.

1- International standard industrial classification

2- Gross fixed capital formation

3- Central product classification

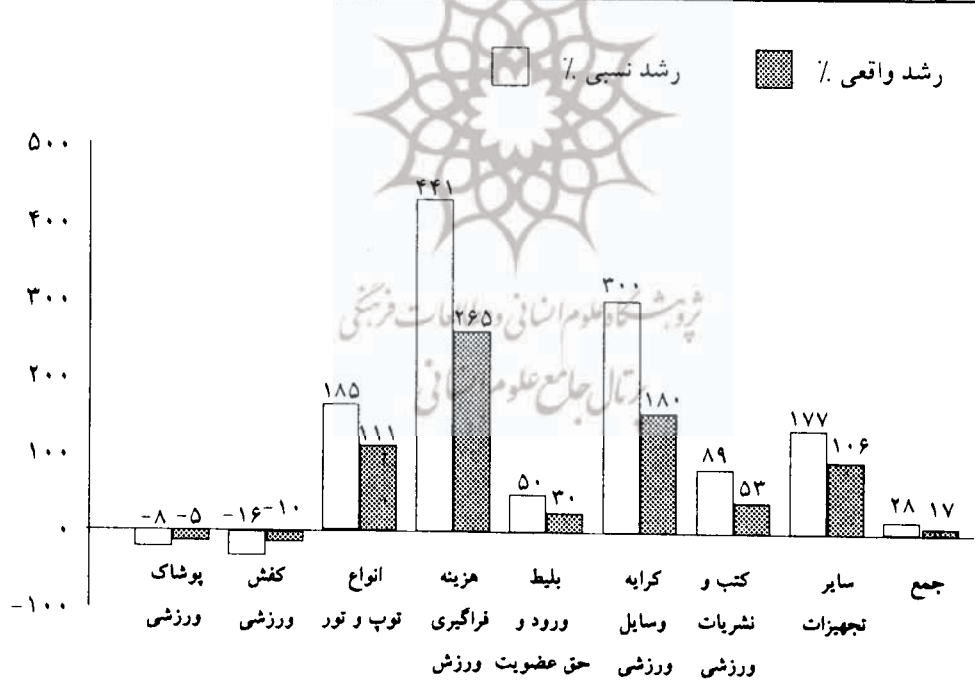
نتایج و یافته‌های تحقیق

داده‌های مربوط به وضعیت اقتصادی صنعت ورزش در سه بخش مصارف، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و مبادلات خارجی ورزشی جمع‌آوری و بررسی شد. داده‌های مصارف ورزشی در دو بخش خصوصی و دولتی به شرح زیر آمده است:

۱. مصارف نهایی بخش خصوصی در ورزش شامل کلیه هزینه‌های خانوارهای شهری و روستایی در بخش ورزش است. کل هزینه‌های مصرف نهایی ورزش خانوارهای ایرانی در سال ۱۳۷۷ معادل ۵۰۹ میلیارد ریال است که ۲۲٪ درصد از کل هزینه خانوار، ۳۷/۰۴ درصد از GDP ورزش و ۰/۰۱ درصد از GDP کشور را به خود اختصاص می‌دهد. بیشترین هزینه ورزشی خانوارهای شهری به ترتیب مربوط به کفش ورزشی (۴۲/۷۱ درصد)، پوشاک ورزشی (۳۰/۴۵ درصد) و بلیت و ورودیه و حق عضویت (۸/۵۱ درصد) است. در حالی که کفش ورزشی (۷۲/۴۷ درصد)، پوشاک ورزشی (۱۹/۹۲ درصد)، و سایر تجهیزات (۴/۷۷ درصد) بیشترین سهم از هزینه‌های ورزشی خانوارهای روستایی را به خود اختصاص داده است. سرانه ورزشی هر خانوار و فرد ایرانی در سال ۱۳۷۷ به ترتیب برابر با ۴۰۹۷۹ و ۸۲۳۱ ریال برآورد شد. هزینه‌های مصرف نهایی ورزش خانوارهای ایرانی سال ۱۳۸۰ با ۶۵۱ میلیارد ریال، ۰/۱۷ درصد کل هزینه خانوار، ۲۲/۷۹ درصد GDP ورزش و ۰/۰۹ درصد GDP کشور را به خود اختصاص می‌دهد. هزینه‌های خانوار نسبت به سال ۱۳۷۷، ۱۴۲ میلیارد ریال افزایش نشان می‌دهد. در حالی که با احتساب تورم فقط در حدود ۱۶/۷۴ درصد افزایش داشته است. بیشترین هزینه ورزشی خانوارهای شهری به ترتیب مربوط به کفش ورزشی (۲۶/۳۰ درصد)، پوشاک ورزشی (۱۹/۶۱ درصد) و هزینه فراگیری ورزش‌های مختلف (۱۸/۰۸ درصد) است. اما در خانوارهای روستایی هزینه کفش ورزشی (۵۷/۰۵ درصد)، پوشاک ورزشی (۲۰/۲۸ درصد)، و سایر تجهیزات (۱۰/۷۸ درصد) به ترتیب از بیشترین سهم برخوردارند. سرانه ورزشی هر خانوار و فرد ایرانی نسبت به سال ۱۳۷۷ بدون احتساب تورم به ترتیب ۹/۳ و ۲۱/۸۴ درصد رشد داشته است. این میزان با احتساب تورم به ترتیب در حدود ۵/۵۸ درصد در بخش سرانه خانوار و ۱۳/۱۱ درصد در بخش سرانه افزایش داشته است. داده‌های مربوط به هزینه‌های ورزشی خانوار به تفصیل در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- مقایسه هزینه‌های ورزشی خانوار در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ (* میلیارد ریال)

نوع هزینه	۱۳۷۷	۱۳۸۰	تغییرات نسبی *	تغییرات واقعی *	رشد نسبی (درصد)	رشد واقعی (درصد)
پوشاک ورزشی	۱۳۹	۱۲۸	-۱۱	-۶/۶	-۷/۹۱	-۴/۷۵
کفش ورزشی	۲۶۴	۲۲۲	-۴۲	-۲۵/۲	-۱۵/۹۱	-۹/۵۵
انواع توپ و تور	۱۳	۳۷	۲۴	۱۴/۴	۱۸۴/۶۲	۱۱۰/۷۷
هزینه فراگیری ورزش	۱۷	۹۲	۷۵	۴۵	۴۴۱/۱۸	۲۶۴/۷۱
بلیت، ورودیه و حق عضویت	۳۰	۴۵	۱۵	۹	۵۰	۳۰
کرایه وسایل ورزشی	۶	۲۴	۱۸	۱۰/۸	۳۰۰	۱۸۰
کتاب‌ها و نشریات ورزشی	۹	۱۷	۸	۴/۸	۸۸/۸۹	۵۳/۳۳
سایر تجهیزات	۳۱	۸۶	۵۵	۳۳	۱۷۷/۴۲	۱۰۶/۴۵
جمع	۵۰۹	۶۵۱	۱۴۲	۸۵/۲	۲۷/۹	۱۶/۷۴

نمودار ۱- میزان رشد نسبی و رشد واقعی هزینه‌های خانوار سال ۱۳۸۰ نسبت به سال ۱۳۷۷

۲. مصارف نهایی دولت در ورزش شامل هزینه‌های سازمان و ادارات کل تربیت بدنی و کلیه سازمان‌ها و نهادهای دولتی در ۱۳۷۷ برابر ۴۵۶ میلیارد ریال و در ۱۳۸۰ حدود ۹۲۴ میلیارد ریال است. سهم هزینه مصارف نهایی دولت از GDP ورزش و کشور در ۱۳۷۷ به ترتیب در حدود ۳۳/۱۹ و ۱۲/۰ درصد و در ۱۳۸۰ به ترتیب در حدود ۳۲/۲۵ و ۱۲/۰ درصد برآورد شده است. با این حال، هزینه مصرف نهایی ورزشی دولت نسبت به سال ۱۳۷۷ با احتساب تورم ۶۱/۵۸ درصد رشد داشته است (جدول ۵).

۳. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص ورزشی کشور در سال ۱۳۷۷ با رقمی معادل ۳۶۰ میلیارد ریال، ۲۶/۲ درصد از GDP ورزش و ۱/۰ درصد از GDP کشور را به خود اختصاص داد. سهم بخش‌های خصوصی و عمومی به ترتیب حدود ۱۱/۳۹ (۴۱ میلیارد ریال) و ۸۸/۶۱ درصد (۳۱۹ میلیارد ریال) برآورد شده است. شرکت‌های دولتی فقط ۲۵/۹۶ درصد (۲۳ میلیارد ریال) از کل سرمایه ثابت ناخالص بخش عمومی را به خود اختصاص داده است. سهم بخش ماشین‌آلات و ساختمان از کل سرمایه ثابت ناخالص ورزش کشور به ترتیب در حدود ۳۲/۲۲ (۱۱۶ میلیارد ریال) و ۶۷/۷۸ درصد (۲۴۴ میلیارد ریال) است. سهم ماشین‌آلات ورزشی بخش عمومی با ۸۷ میلیارد ریال حدود ۷۵ درصد و بخش خصوصی با ۲۹ میلیارد ریال در حدود ۲۵ درصد است. در حالی که سهم سرمایه ساختمان‌های ورزشی بخش خصوصی با ۱۲ میلیارد ریال در حدود ۴/۹۲ درصد و بخش عمومی با ۲۳۲ میلیارد ریال در حدود ۹۵/۰۸ درصد است.

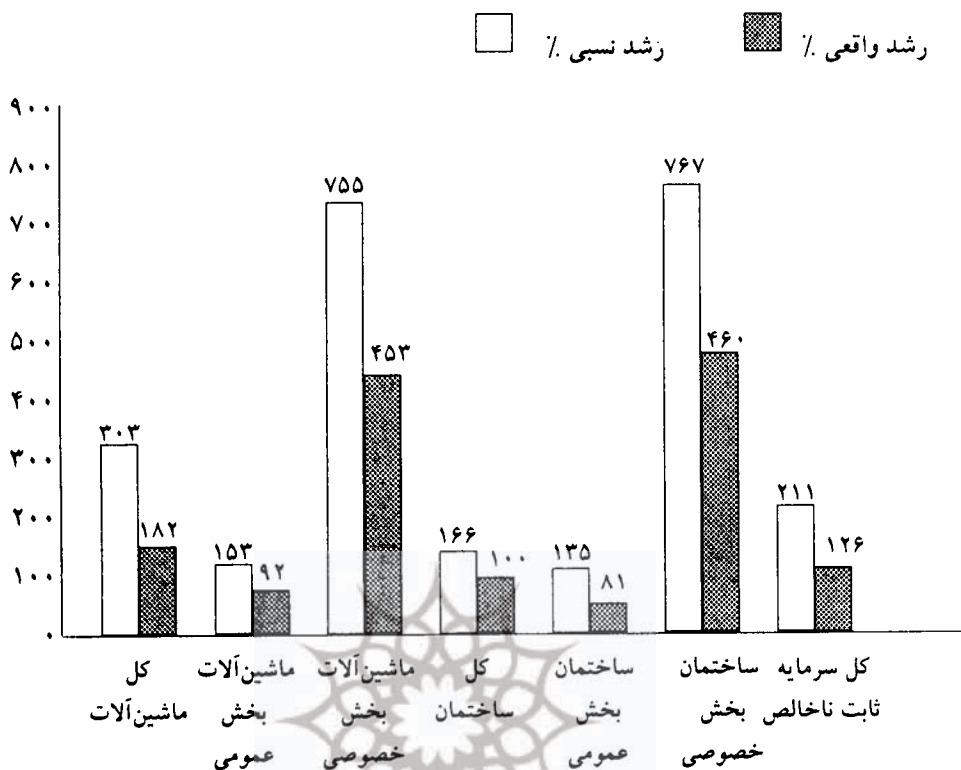
کل سرمایه ثابت ناخالص ورزش کشور در سال ۱۳۸۰ با رقمی معادل ۱۱۸ میلیارد ریال، ۳۹/۱۵ درصد از GDP ورزش و ۱۵/۰ درصد از GDP کشور را به خود اختصاص داده است و نسبت به سال ۱۳۷۷، حدود ۱۲۶/۳۳ درصد رشد داشته است. سهم بخش‌های خصوصی و عمومی به ترتیب حدود ۳۱/۴۸ (۳۵۲ میلیارد ریال) و ۶۸/۵۲ درصد (۷۶۶ میلیارد ریال) بوده است که فقط ۲۷/۱۵ درصد (۲۰۸ میلیارد ریال) از کل سرمایه ثابت ناخالص بخش عمومی به شرکت‌های دولتی اختصاص دارد. سهم بخش ماشین‌آلات و ساختمان از کل سرمایه ثابت ناخالص ورزش کشور به ترتیب در حدود ۴۱/۸۶ (۴۶۸ میلیارد ریال) و ۵۸/۵۱۴ درصد (۶۵۰)

میلیارد ریال) است. سهم ماشین‌آلات و ورزشی بخش خصوصی با ۲۴۸ میلیارد ریال در حدود ۵۳ درصد و بخش عمومی با ۲۲۰ میلیارد ریال حدود ۴۷ درصد است که با احتساب تورم نسبت به سال ۱۳۷۷ به ترتیب ۴۵۳/۱۰ و ۹۱/۷۲ درصد رشد داشته‌اند. در حالی که سهم سرمایه‌ساختمان‌های ورزشی بخش خصوصی با ۱۰۴ میلیارد ریال در حدود ۱۶ درصد و بخش عمومی با ۵۴۶ میلیارد ریال در حدود ۸۴ درصد است که با در نظر گرفتن تورم به ترتیب ۴۶ و ۸۱/۲۱ درصد نسبت به ۱۳۷۷ رشد داشته‌اند (جدول و نمودار ۲).

جدول ۲- مقایسه میزان تشکیل سرمایه ناخالص بخش ورزش کشور در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰
(* میلیارد ریال)

نوع سرمایه		۱۳۷۷	۱۳۸۰	تغییرات نسبی *	تغییرات واقعی *	رشد نسبی (درصد)	رشد واقعی (درصد)	
ماشین‌آلات	بخش خصوصی	۲۹	۲۴۸	۲۱۹	۱۳۳/۴۰	۷۵۵/۱۷	۴۵۳/۱۰	
	بخش عمومی	دولت	۷۷	۱۳۳	۵۶	۳۳/۶۰	۷۲/۷۳	۴۳/۶۴
		شرکت‌های دولتی	۱۰	۸۷	۷۷	۴۶/۲۰	۷۷۰	۴۶۲
	جمع	۸۷	۲۲۰	۱۳۳	۷۹/۸۰	۱۵۲/۸۷	۹۱/۷۲	
	کل ماشین‌آلات	۱۱۶	۴۶۸	۳۵۲	۲۱۱/۲۰	۳۰۳/۴۵	۱۸۲/۰۷	
ساختمان	بخش خصوصی	۱۲	۱۰۴	۹۲	۵۵/۲۰	۷۶۶/۶۷	۴۶۰	
	بخش عمومی	دولت	۲۱۹	۴۲۵	۲۰۶	۱۲۳/۶۰	۹۴/۰۶	۵۶/۴۴
		شرکت‌های دولتی	۱۳	۱۲۱	۱۰۸	۶۴/۸۰	۸۳۰/۷۷	۴۹۸/۴۶
	جمع	۲۳۲	۵۴۶	۳۱۴	۱۸۸/۴۰	۱۳۵/۳۴	۸۱/۲۱	
	کل ساختمان	۲۴۴	۶۵۰	۴۰۶	۲۴۳/۶۰	۱۶۶/۳۹	۹۹/۸۴	
کل سرمایه ثابت ناخالص		۳۶۰	۱۱۱۸	۷۵۸	۴۵۴/۸۰	۲۱۰/۵۶	۱۲۶/۳۳	

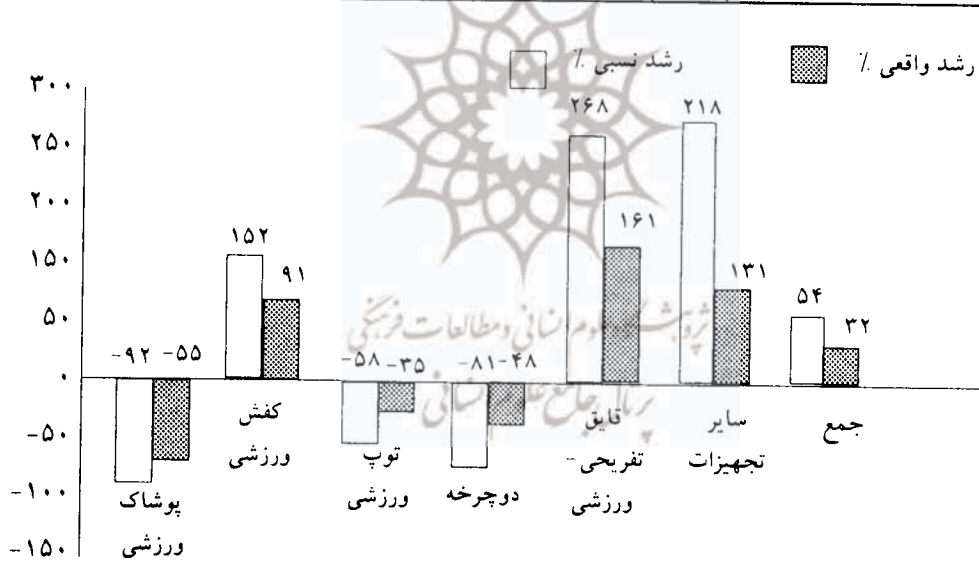
نمودار ۲- میزان رشد نسبی و واقعی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به تفکیک اجزا و

بخش‌های مختلف سال ۱۳۸۰ نسبت به سال ۱۳۷۷

۴. تبادلات خارجی کالاها و خدمات ورزشی در دو بخش واردات و صادرات بررسی شد. واردات ۸ میلیارد ریالی ورزش کشور در ۱۳۷۷، نزدیک به ۰/۰۱ درصد از کل واردات، ۰/۵۸ درصد از GDP ورزش و ۰/۰۰۲ درصد از GDP کشور را به خود اختصاص داده است. بیشترین میزان واردات ورزشی در ۱۳۷۷، مربوط به دوچرخه‌های ورزشی (۴۲/۹۲ درصد) و کمترین آن مربوط به پوشاک ورزشی (۰/۶ درصد) است. واردات ورزشی ۱۳ میلیارد ریال ۱۳۸۰ حدود ۰/۰۱ درصد از کل واردات، ۰/۴۶ درصد از GDP ورزش و ۰/۰۰۱ درصد از GDP کل را به خود اختصاص داده است. میزان واردات ورزشی کشور با احتساب تورم، حدود ۳۷/۵ درصد بیشتر از سال ۱۳۷۷، برآورد شد. بیشترین و کمترین سهم واردات ورزشی (۸۳/۵۴ و ۰/۰۳ درصد) در ۱۳۸۰ به ترتیب مربوط به تجهیزات و پوشاک ورزشی است (جدول و نمودار ۳).

جدول ۳- مقایسه میزان واردات در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ (* میلیارد ریال)

شرح	۱۳۷۷	۱۳۸۰	تغییرات نسبی *	تغییرات واقعی *	رشد نسبی (درصد)	رشد واقعی (درصد)
پوشاک ورزشی	۰/۰۵	۰/۰۰۴	-۰/۰۴۶	-۰/۰۲۸	-۹۲	-۵۵/۲
کفش ورزشی	۰/۰۹	۰/۲	۰/۱۱	۰/۰۶۶	۱۲۲/۲۲	۷۳/۳۳
توپ‌های ورزشی	۱	۰/۴	-۰/۶	-۰/۳۶۰	-۶۰	-۳۶
دوچرخه	۴	۰/۷	-۳/۳	-۱/۹۸	-۸۲/۵	-۴۹/۵
قایق‌های تفریحی - ورزشی	۰/۲	۰/۶	۰/۴	۰/۲۴	۲۰۰	۱۲۰
سایر تجهیزات	۳	۱۱	۸	۴/۸	۲۶۶/۶۷	۱۶۰
جمع	۸	۱۳	۵	۳	۶۲/۵	۲۷/۵

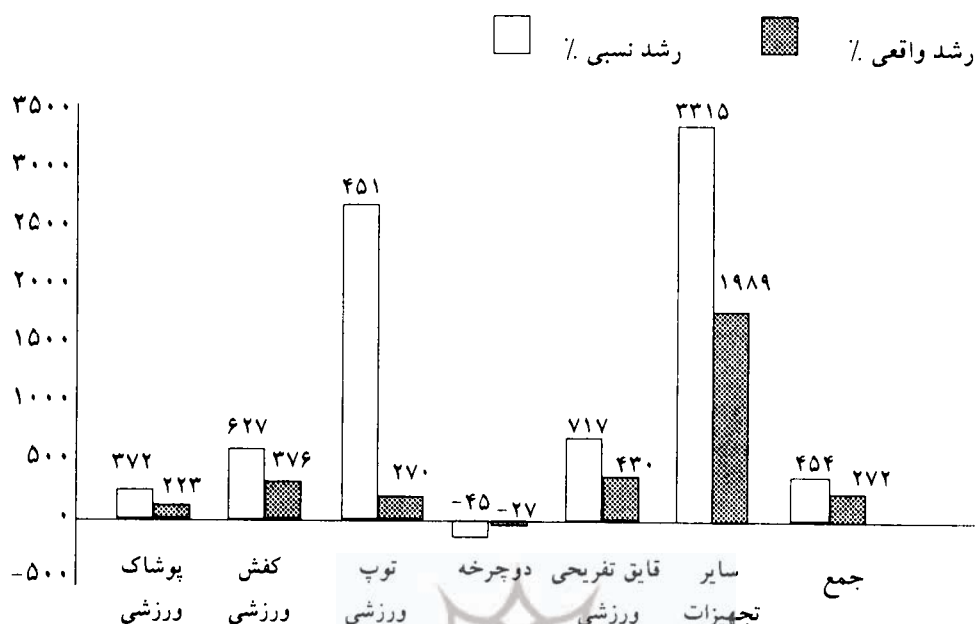
نمودار ۳- میزان رشد نسبی و رشد واقعی واردات ورزشی سال ۱۳۸۰ نسبت به سال ۱۳۷۷

صادرات ورزشی ۱۶ میلیارد ریالی سال ۱۳۷۷، نزدیک به ۰/۰۴ درصد از کل صادرات، ۱/۱۶ درصد از GDP ورزش و ۰/۰۰۴ درصد از GDP را به خود اختصاص داده است. در حالی که

سهم صادرات ورزشی ۱۳۸۰ با رشد ۴۵ میلیارد ریالی، حدود ۰/۰۶ درصد از کل صادرات، ۳/۱۹ درصد از GDP ورزش و ۰/۰۱۲ درصد از GDP کشور است. میزان صادرات ورزشی کشور در ۱۳۸۰ نسبت به سال ۱۳۷۷، ۲۷۱/۶۷ درصد رشد نشان می دهد. بیشترین میزان صادرات کالاهای ورزشی در سال های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ مربوط به کفش ورزشی و کمترین آن مربوط به قایق های ورزشی است (جدول و نمودار ۴).

جدول ۴- مقایسه میزان صادرات در سال های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ (* میلیارد ریال)

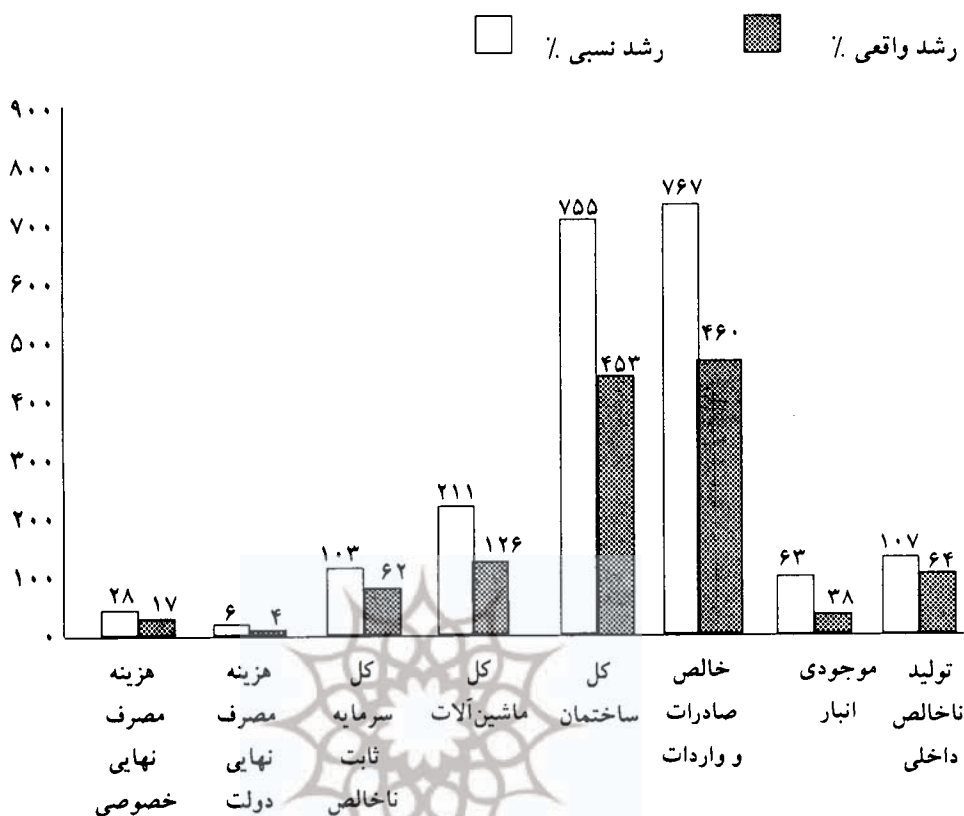
شرح	۱۳۷۷	۱۳۸۰	تغییرات نسبی *	تغییرات واقعی *	رشد نسبی (درصد)	رشد واقعی (درصد)
پوشاک ورزشی	۵/۴	۲۵/۵	۲۰/۱	۱۲/۰۶	۳۷۲/۲۲	۲۲۳/۳۳
کفش ورزشی	۶/۸	۴۹/۳	۴۲/۵	۲۵/۵	۶۲۵	۳۷۵
توپ های ورزشی	۱/۵	۸/۲	۶/۷	۴/۰۲	۴۴۶/۶۷	۲۶۸
دوچرخه	۲/۵	۱/۴	-۱/۱	-۰/۶۶	-۴۴	-۲۶/۴
قایق های تفریحی - ورزشی	۰/۰۱	۰/۱	۰/۰۹	۰/۰۵۴	۹۰۰	۵۴۰
سایر تجهیزات	۰/۱۸	۶/۱	۵/۹۲	۳/۵۵	۳۲۸۸/۸۹	۱۹۷۳/۳۳
جمع	۱۶/۳۹	۹۰/۶	۷۴/۲۱	۴۴/۵۳	۴۵۲/۷۸	۲۷۱/۶۷

نمودار ۴- میزان رشد نسبی و رشد واقعی صادرات ورزشی سال ۱۳۸۰ نسبت به سال ۱۳۷۷

تولید ناخالص داخلی بخش ورزش کشور

میزان تولید ناخالص داخلی بخش ورزش در ۱۳۷۷، با رقمی معادل ۱۳۷۴ میلیارد ریال، ۳۸/۰ درصد از GDP کشور را به خود اختصاص می دهد. باتوجه به داده های موجود، سهم هزینه خانوار ۳۷/۰۴ درصد، مصارف نهایی دولت ۳۳/۱۸ درصد، سرمایه های ثابت ناخالص ۲۶/۲ درصد و خالص تبادلات خارجی ۵۸/۰ درصد از GDP ورزش را تشکیل داده است. میزان تولید ناخالص داخلی بخش ورزش در ۱۳۸۰ نیز با رقمی معادل ۲۸۵۶ میلیارد ریال، ۳۹/۰ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده که با احتساب تورم، حدود ۶۴/۷۲ درصد (۸۸۹ میلیارد ریال) نسبت به سال ۱۳۷۷ رشد داشته است. هرچند باتوجه به داده های موجود، سهم سرمایه های ثابت ناخالص ۳۹/۱۴ درصد، مصارف نهایی دولت ۳۲/۲۵ درصد، مصارف نهایی خصوصی ۲۲/۷۹ درصد و خالص تبادلات خارجی ۲/۷۳ درصد از GDP بخش ورزش است (جدول و نمودار ۵).

نمودار ۵ - میزان رشد نسبی و رشد واقعی اجزای تولید ناخالص داخلی بخش ورزش سال ۱۳۸۰

نسبت به سال ۱۳۷۷ (تغییرات فرآیندی)

جدول ۵ - اجزای تولید ناخالص داخلی بخش ورزش سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ (* میلیارد ریال)

شرح	۱۳۷۷	۱۳۸۰	تغییرات نسبی *	تغییرات واقعی *	رشد نسبی (درصد)	رشد واقعی (درصد)
هزینه مصرف نهایی خصوصی (هزینه خانوار)	۵۰۹	۶۵۱	۱۴۲	۸۵	۲۷/۹	۱۶/۷۴
خانوار شهری	۳۵۵	۴۸۷	۱۳۲	۷۹	۳۷/۱۸	۲۲/۳۱
خانوار روستایی	۱۵۴	۱۶۴	۱۰	۶	۶/۴۹	۳/۹
هزینه مصرف نهایی دولت	۴۵۸۶	۹۲۴	۴۶۸	۲۸۰/۸	۱۰۲/۶۳	۶۱/۵۸
کل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	۳۶۰	۱۱۱۸	۷۵۸	۴۵۴/۸۰	۲۱۰/۵۶	۱۲۶/۳۳

ادامه جدول ۵ - اجزای تولید ناخالص داخلی بخش ورزش سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ (* میلیارد ریال)

شرح		۱۳۷۷	۱۳۸۰	تغییرات نسبی *	تغییرات واقعی *	رشد نسبی (درصد)	رشد واقعی (درصد)
تولید ناخالص داخلی	کل ماشین‌آلات	۱۱۶	۴۶۸	۳۵۲	۲۱۱/۲	۳۰۳/۴۵	۱۸۲/۰۷
	ماشین‌آلات	۸۷	۲۲۰	۱۳۳	۷۹/۸	۱۵۲/۸۷	۹۱/۷۲
	بخش عمومی	۷۷	۱۳۳	۵۶	۳۳/۶	۷۲/۷۳	۴۳/۶۴
	بخش دولتی	۱۰	۸۷	۷۷	۴۶/۲	۷۷۰	۴۶۲
	ماشین‌آلات بخش خصوصی	۲۹	۲۴۸	۲۱۹	۱۳۱/۴	۷۵۵/۱۷	۴۵۳/۱
	کل ساختمان	۲۴۴	۶۵۰	۴۰۶	۲۴۳/۶	۱۶۶/۳۹	۹۹/۸۴
	ساختمان عمومی	۲۳۲	۵۴۶	۳۱۴	۱۸۸/۴	۱۳۵/۳۴	۸۱/۲۱
	بخش دولتی	۲۱۹	۴۲۵	۲۰۶	۱۲۳/۶	۹۴/۰۶	۵۶/۴۴
	بخش عمومی	۱۳	۱۲۱	۱۰۸	۶۴/۸	۸۳۰/۷۷	۴۹۸/۴۶
	بخش دولتی	۱۲	۱۰۴	۹۲	۵۵/۲	۷۶۶/۶۷	۴۶۰
خالص صادرات و واردات	۸	۷۸	۷۰	۴۲	۸۷۵	۵۲۵	
مبادلات خارجی	صادرات کالاها و خدمات	۱۶	۹۱	۷۵	۴۵	۴۶۸/۷۵	۲۸۱/۲۵
	واردات کالاها و خدمات	۸	۱۳	۵	۳	۶۲/۵	۳۷/۵
	تغییرات موجودی انبار و اشتباهات آماری	۴۱	۸۵	۴۴	۲۶	۱۰۷/۳۲	۶۴/۳۹
تولید ناخالص داخلی (GDP)	۱۳۷۴	۲۸۵۶	۱۴۸۲	۸۸۹	۱۰۷/۸۶	۶۴/۷۲	

بحث و نتیجه‌گیری

ورزش و فعالیت بدنی از لحاظ فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی اهمیت بسیار زیادی دارد. مطالعات اخیر حاکی از آن است که سهم صنعت ورزش از GDP کشورهای مختلف حدود ۵/۰٪ تا ۲ درصد است (۱۳ و ۱۴)، در حالی که سهم این صنعت از GDP ایران (۳۹/۰ درصد) به طور معنی‌داری کمتر از شاخص جهانی است. سهم ناچیز مشارکت ورزشی افراد بالای ۶ سال ایران (۳۱/۷ درصد) را می‌توان عامل اصلی کاهش هزینه‌های ورزشی خانوارهای ایرانی به شمار آورد (۴)، زیرا هزینه‌های ورزشی خانوار و میزان مشارکت ورزشی تا حد زیادی به هم وابسته‌اند (۱۴). در تأیید این مطلب می‌توان به مقایسه هزینه‌های ورزشی نسبت به کل هزینه‌های خانوارهای اسکاتلندی (۲/۷۵ درصد)، انگلیسی (۲ درصد)، کانادایی (۱/۲۶ درصد) و ایرانی (۰/۱۷ درصد) و سهم مشارکت ورزشی آنها اشاره داشت (۱۴، ۱۷، ۱۸ و ۱۹). براساس مطالعات انجام شده، در کشورهایی که دارای میانگین درآمد بالاتری هستند به علت رفاه بیشتر، گرایش مردم به ورزش و تفریحات سالم نیز بیشتر است، در نتیجه هزینه‌های ورزشی خانوار هم بیشتر خواهد بود (۱۷). به طور مثال، سرانه هزینه‌های ورزشی خانوارهای کانادایی با ۷۸ درصد جمعیت فعال حدود ۷۱۸ دلار (۱۸) یعنی ۱۳۶ برابر سرانه ورزشی خانوار ایرانی است.

بالا بودن سهم هزینه‌هایی همچون مسکن و تغذیه در سبب هزینه‌های خانوار، پایین بودن میزان متوسط درآمد سالانه خانوار نسبت به هزینه‌ها، بالا بودن میزان تورم در کشور و عدم مشارکت درصد قابل توجه مردم در فعالیت‌های ورزشی نسبت به سایر کشورهای پیشرفته، از جمله دلایل پایین بودن سهم هزینه‌های ورزشی از کل هزینه‌های خانوار است. بررسی میزان کل مصارف ورزشی کشور در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۸۰ بیانگر کاهش سهم مصارف خانوار ۵۲/۷۵ به ۴۱/۳۳ درصد و افزایش سهم مصارف دولت از ۴۷/۲۵ به ۵۸/۶۷ درصد است که باتوجه به دیدگاه کیدان^۱ (۱۹۹۶) مبنی بر دخالت دولت به عنوان اصلی‌ترین حامی ورزش در کشورهای توسعه نیافته، مطابقت دارد (۲۰). دومین دلیل، مهم پایین بودن سهم ورزش از تولید ناخالص

داخلی مرتبط با سرمایه‌گذاری‌های ورزشی است. هرچند سرمایه‌گذاری‌های ورزشی از سال ۱۳۸۰ نسبت به ۱۳۷۷، با رشدی معادل ۱۲۶/۳۳ درصد بیشترین سهم از GDP ورزش کشور را به خود اختصاص داده، اما نسبت به کل سرمایه‌گذاری‌های کشور بسیار اندک است (۰/۴۳ درصد در ۱۳۷۷ و ۰/۶۳ درصد در ۱۳۸۰). این رشد در بخش خصوصی نسبت به بخش عمومی بسیار بارزتر است (۴۵۵/۱۲ درصد نسبت به ۸۴/۰۷ درصد). ولی هنوز بررسی میزان سرمایه‌گذاری‌های ورزش کشور نشان‌دهنده سهم عمده بخش عمومی و مشارکت ناچیز بخش خصوصی است (در ۱۳۷۷ به ترتیب ۸۸/۶۱ و ۱۱/۳۹ درصد و در ۱۳۸۰، ۶۸/۵۱ و ۳۱/۴۹ درصد بوده است). درحالی‌که بخش خصوصی انگلستان از جمله اصلی‌ترین منابع سرمایه‌گذاری‌های ورزشی آن کشور بشمار می‌رود. مشارکت این بخش در ۱۹۹۲ در ۵۰۰ پروژه ورزشی به ارزش ۲۳ میلیارد پوند موجب شد تا کسری بودجه این کشور در بخش احداث اماکن ورزشی به حداقل برسد (۲۰).

از جمله عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری‌های خصوصی در هر کشور، متغیرهای اقتصادی همچون نرخ تورم، نرخ ارز، میزان تقاضا، حجم سرمایه‌گذاری دولتی و دیگر متغیرهای نهادی معطوف به امنیت محیط سرمایه‌گذاری مانند ثبات دولت، حاکمیت نظم و قانون، خطر بروز درگیری‌های داخلی و خارجی است (۶). از آنجا که افزایش هرگونه سرمایه‌گذاری در بخش ورزش، سرمایه‌گذاری در افزایش سلامتی جامعه و کاهش هزینه‌های درمان محسوب می‌شود، بنابراین ایجاد تسهیلات لازم برای ترغیب بخش خصوصی در این زمینه بسیار ضروری به نظر می‌رسد. از سوی دیگر، سهم مبادلات کالاهای ورزشی ایران در مقایسه با دیگر کشورها بسیار پایین است. واردات و صادرات کالاهای ورزشی سهم ناچیز ۰/۰۴ تا ۰/۲ درصد از GDP کشور را به خود اختصاص می‌دهد (۱۴)، ولی در ایران این سهم بسیار کمتر از استاندارد جهانی آن است (به طور میانگین خالص صادرات ۰/۰۰۶ درصد GDP کشور). به طور کلی، خالص مبادلات خارجی کالاهای ورزشی دارای کمترین سهم ممکن در بین اجزای تشکیل‌دهنده تولید ناخالص داخلی ورزش کشور است (۲/۷۳ درصد). این در حالی است که رشد واردات و صادرات کالاهای ورزشی ایران در ۱۳۸۰ نسبت به ۱۳۷۷ به ترتیب حدود ۳۲/۳۳ و ۲۷۲/۱۱ درصد بوده است. میزان مبادلات بین‌المللی کالاهای ورزشی هر کشور با توسعه ورزش و

صنعت آن کشور متناسب است. بنابراین یکی از دلایل پایین بودن سهم مبادلات کالاهای ورزشی کشور از GDP را باید به کوچک بودن اندازه بازار کالاهای ورزشی و هزینه‌های ورزشی خانوار آن کشور، مربوط دانست (۷). مطالعات انجام شده در ۱۹۹۰ حاکی است که بزرگ‌ترین بازار تجهیزات ورزشی جهان با ۳۷/۵۳۷ میلیون دلار مختص کشور آمریکاست. الفی میک نیز ارزش واردات و صادرات کالاهای ورزشی ایالت متحده آمریکا را در ۱۹۹۵ به ترتیب حدود ۱۰/۱۵۱ و ۴/۵۴۴ میلیون دلار اعلام کرد (۱۲). درحالی‌که ارزش صادرات کالاهای ورزشی اروپا در ۱۹۹۹ حدود ۵۰۱۹ میلیون یورو گزارش شد که ایتالیا با ۲۴۰۰ میلیون دلار (۲۱ درصد) بیشترین سهم صادرات کالاهای ورزشی را به خود اختصاص داده است (۷). به هر حال انگلستان، آلمان، ایتالیا و فرانسه به ترتیب با ۶/۵۷۵، ۲/۲۸۴، ۲/۰۱۲ و ۱/۹۱۶ میلیون دلار بزرگ‌ترین بازار تجهیزات ورزشی اروپا را از آن خود کرده‌اند (۷). میزان صادرات و واردات کالاهای ورزشی در استرالیا در ۱۹۹۹ به عنوان یکی دیگر از کشورهای توسعه‌یافته به ترتیب ۴۳۲ و ۱/۳۲۲ میلیون دلار بوده که نسبت به ۱۹۹۵، ۲۱ و ۲۳ درصد رشد داشته است (۱۰). از سوی دیگر، نتایج مطالعات انجام شده حاکی است که صادرات، اثر تولیدی و اشتغال‌زایی بسیار بالایی دارد و بودجه دولت را از نظر درآمدی بهبود می‌بخشد (۵). باتوجه به تغییر جهت ملموس راهبرد توسعه اقتصادی کشور یعنی اتکا بر صادرات غیرنفتی، مطالعات انجام شده در ایران حاکی است سیاست‌های توسعه صادرات غیرنفتی، جدا از کسب درآمدهای ارزی می‌تواند به سایر بخش‌ها و متغیرهای اقتصادی کشور نیز کمک کند (۵). هرچند عواملی همچون عدم مرغوبیت کالاهای ورزشی تا حد مورد انتظار دیگر کشورها، فقدان تبلیغات و بازاریابی مناسب برای عرضه محصولات، عدم کیفیت مناسب در بسته‌بندی‌ها، تحریم‌های اقتصادی و افزایش قیمت تمام شده کالاها و نابرابری ارزش کشور نسبت به سایر کشورها، موجب شده تا بخش ورزش نقش قابل توجهی در پیشبرد این راهبرد نداشته باشد، ولی با وجود این رشد بسیار قابل قبولی در چند سال اخیر داشته است. بنابراین به دلیل اهمیت سهم صنعت ورزش از تجارت جهانی (۲/۵ درصد) و وجود توانمندی‌های بالقوه و بالفعل اقتصادی کشور، نیاز جدی‌تر به این بخش بسیار بارز است. در پایان باید اذعان کرد که هرچند سهم بخش ورزش از تولید ناخالص کشور بسیار ناچیز است، ولی دارای رشد سریع‌تری نسبت به آن است

(۶۴/۷۲ در برابر ۶۱/۵۰)؛ این موضوع نقطه عطف این صنعت به شمار می‌رود. البته با در نظر گرفتن فواید اقتصادی غیرمستقیم ورزش همچون افزایش سطح سلامتی جامعه و کاهش هزینه‌های درمان بر اثر آن و کاهش غیبت کارکنان و افزایش عملکرد آنها، سهم ورزش از اقتصاد کشور بیشتر خواهد بود که بررسی دقیق آن نیاز به تحقیقات جامع‌تر و وسیع‌تری دارد. به هر حال، فرهنگ‌سازی بیشتر و بررسی و پیگیری مداوم تأثیرات اقتصادی این صنعت در ایران می‌تواند موجب شکوفایی هرچه بیشتر آن گردد.

منابع و مآخذ

- ۱- آندروف، ولادیمیر. فرانسوایس، ژان. "اقتصاد ورزش"، ترجمه اله‌وردی جزایری، سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۰.
- ۲- "الگوی محاسبه محصول ناخالص داخلی - روش هزینه"، جلد اول، مرکز آمار، ۱۳۷۵.
- ۳- جلیلیان، غلامرضا. "مقایسه باشگاه‌های فوتبال حرفه‌ای ایران با چند کشور منتخب"، رساله دکتری تربیت بدنی، دانشگاه تربیت معلم، ۱۳۸۳.
- ۴- رجب زاده، احمد. "بازی و ورزش". دفتر طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۱.
- ۵- ناصری، سید مهدی. "تأثیر صادرات بر تولید، اشتغال، درآمد دولت و تراز پرداخت‌ها". مجله تازه‌های اقتصاد، شماره ۷۷. *فصلنامه علمی علوم انسانی*
- ۶- نامه مفید. مجله اقتصادی دانشگاه مفید، شماره ۳۸، مهر و آبان ۱۳۸۲.
- 7- Andreff, w., "Sport financing in Europe - toward a transformation in the 21st Century", published at: sport media and civil society, 1997.
- 8- Berrett, T., "The economics signification of amateur sport and active recreation in 2000", Caminata consulting, 2001.
- 9- Evaluating the regional economic impact of sport the proposed model framework. <http://www.sportengland.org/whatwedo/research/strategic...> PDF.
- 10- Heuvel, A.V., "ABS Directions and Data Collections in the Area of Sport

and Recreation". September 2002.

11- Hudson.S. "Sport and adventure tourism, the Haworth Hospitality press", New York, 2003.

12-Meek.A., "An Estimate of the Size and Supported Economic Activity of the Sports Industry in the United States, Industry Analysis", Sport Marketing Quarterly, 1997, Vol.6(4), PP: 15-21 .

13- Nana, G., Sanderson, K. and Goodehid, M., "Economic Impact of Sport", Business and Economic Research Ltd, Aug. 2002.

14- Sanderson, K., Harris, F., Russel, S., Chase, sh., "The economic benefits of sport, a review", business and economic research limited (BERL), aug. 2000.

15- Sport and Recreation in Australlia. www.sport.act.gov.au/docs/srmcbrochure.pdf.

16- "Sport England Lottery fund award 1999-2000", Sport england, Keldia printing company, Oct. 2000.

17- Sport in Canada, Leadership, "Partnership and Accountability, Everybody's Business", House of Commons Canada, 1998.

18- Sport in Canada, "Everybody's Business Leadership, Partnership and Accountability, standing committee on canadian Heritage sub" - committee on the study of sport in Canada. 2002.

19- "The economic importance of sport of sport in Scotland 1998", Edited by sport Scotland's research Manager, caledonia Hours, 2001..

20- The value of sports economy int he regions, "The case of the west midlands". Sport england, June 2003.

پرو. شہد کاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرنال جامع علوم انسانی